

Çarşamba Topluluğu.

Ortada kara bir kutu yok ve oysa içi boş olacaktı...

Yazı: Özgür Ögütçen, Ceren Korulsan

Dosya: Shulamit Bruckstein/House of Taswir

Çarşamba Topluluğu sergisini ilk gördüğümde beni etkileyen ilk şey -ama son değil- bir bilgisayar aracılığıyla ekrana yansıtılmış bir metindi... Daktilo sesinin arka planda eşlik ettiği yazılmaya devam eden bir metin. Bunu serginin ve genel olarak projenin halihazırdaki kapsamını ve geleceğe doğru devam eden yanını ifade eden bir tür sanatsallaştırma aracı olarak alıyorum. Yazılmaya devam etmek bitmemiş bir projeyi ifade ediyor ve aynı zamanda kendi yazıldığı anda var olmaya başlayan geçmişle kurulan bir köprüyü. Bu köprü sadece yazıdan ibaret değildi doğal olarak. Yazı ile ilgili, Shulamit'in söylediğine göre, iki referans noktası vardı: bugüne uzanan dişil bir yazı ve kadim olandan gelen eski bir yazı. Yazılmaya devam eden, durmayan, ısrarla tekrar eden, inat eden ve geri dönen üzerine geri döneceğim.

SHAQAYEQ AHMADIAN, THE FEMALE COUPLE - WITH CANDLES, TUVAL ÜZERİNE YAĞLI BOYA, 2019, SANATÇININ VE AARAN GALERİ TAHRAN'IN İZNİYLE

Bir sergi bir yazı değildir. Ama yazı ile anlatılabilir.

İkinci çarpıcı nokta, ikinci izlenim noktası: boş bir koltuk. Meret Oppenheim'in koltuğu. Bu ve başka bir koltuk daha var: Gülçin Aksoy'un Aile Mezarlığı adlı işindeki, sırtında "aile" yazan koltuk. Bu iki koltuğun iki farklı alana, iki farklı modaliteye, iki farklı varoluşa hitap ettiği söylenebilir: kamusal olan ve mahrem olan. Aslında bütün sergi bu ikisi arasındaki bir gerilim noktası etrafında örgütlenmiş -ama bitmemiş, bitmeyen- bir salınım olarak okunamaz mı? Birinde kamunun önünde sanatçılar, düşünürler, yazarlar gelip konuşuyorlar, kendi fikirlerini açıkça ifade ediyorlar. Diğerinde ise kapalı bir mekânın içinde kapalı kalmış sözler var. Bu ayrım ne kadar yapay? Ne kadar doğal? Ne kadar mutlak ve keskin? Tabii ki tartışılır. Ama bir düzeyde, iki kadın sanatçının işi, Oppenheim'in ve Aksoy'un işleri bu sınır çizgisiyle oynuyor. Çünkü sonuçta mahrem olanın aile ile bir ilgisi olduğu varsayımı örtük biçimde değil açıkça ifade edilmiş durumda. Bu örtüklük/açıklık meselesi hakikat sorununa da gönderme yapıyor. Sergi hakikatin kaynağının bir yerlerde, bazı metinlerde olduğu tezinden hareketle kurulmuş. Bu mutlak şekilde ifade edilmiyor çünkü yukarıda belirtildiği üzere kendini yazmaya devam eden, sözler çoğaldıkça, farklı sesler ona eklendikçe bu hakikatin bizden bir milim daha uzaklaştığını gösteriyor. Onu ele geçirdiğimizi sandığımız anda bizden kaçıyor...

Bizden kaçan için, ele gelmez etervari varlık için Ana Sontag/Genevieve Morel'den alıntılarsak: "mekudeshet-sinthom: tekrarla başa çıkma uzmanlığı" demiyorlar mı? O halde tekrar eden, geri dönen ve ısrar eden hakkında bir şeyler söylemeliyiz! Ne tekrar ediyor? Sergi haklı! Sözler tekrar ediyor, kelimeler, cümleler, ifadeler, beyanlar. Peki sözler bizi kamusal olana, mahrem olanın zıddına

mı götürüyor? Yoksa en mahrem olana, en “bizim-gibi”, “benim-gibi” olana mı? Ben'im en mahrem noktamı, indirgenemezliğimi, beni diğer insanlardan ayıran cevheri mi söylüyor onlar? “Tekrarla başa çıkma uzmanlığı” gerekiyor demek ki. Tekrarla bir bilinç varlığı olarak, bir hakikat avcısı ve inananı olarak baş edebilir miyiz? Sanmıyoruz. Hatta sanatla ortak bir yönü vurgulayarak şöyle diyebiliriz, hakikatin tek yüzü yoktur, her açıdan farklı görünür ve hatta bazen arkasında bir şey saklıymış gibi yaptığında kendi hakikatini en iyi şekilde açığa vurur. Antik zamanlara Parrhasios ile Zeuxis arasında geçen resim yarışması bunu çok güzel örnekliyor. Mesele gerçekliğe bire bir yaklaşmak, onu taklit etmek değildir; mesele arkasında bir şey varmış izlenimi yaratan bir perde oluşturmaktır ve onu izleyicilerin gözlerinin önüne bırakmaktır.

Tekrar eden sözler, uzmanlık gerektiren tekrarlar, tabii ki bilinçdışıyla ilgili. Tekrar eden kelimelerin ta kendisidir. Bilinçdışı tekrarlardan ve zincirlerden oluşur, kelime zincirlerinden. Öyle ki bunların arasında farklı bir varlık türü belirir, bir beliren bir kaybolan. Akıl bunu anlamaya yetmediği için “psikanalizin divanı” var, bildiğimiz “koltuk” değil o. O divan özgürce kelimelerin salınmasına, mahrem olanın en yüzeyde olanla, belki de kamusal olanla karşılaşmasına, çatışmasına, köpürmesine ve durgunlaşmasına izin verir, alan açar.

Alan açmak ve “boş koltuk” meselesi

Sergide iki boş koltuk vardı: birinde konuşulanları biliyoruz, en azından bilebileceğimiz bir şekilde düzenlenmiş. Diğerinde ise, ailenin konuşulduğu koltukta -ki sadece aile konuşulmaz orada- olanları bilemeyiz. Garip olan şu ki, bunları konuşan kişi de doğrudan ne konuştuğunu bilemez, bu hakikat sorununu tekrar altüst eden bir bağlam. Şifreli bir konuşma bu, şifrelerinin çözülmesi gereken bir konuşma. Bunun için o divan bir kişiye, sadece bir kişiye, onun serbestçe çağrışım yapmasına tahsis edilmiştir. Mahrem olanın ve kamusal olanın iç içe geçmişliği, sergi bize birbirine dolanmış, sarılmış, iç içe geçmiş bu “alan”ı, mekânsal düzenlemeyi sergiliyor. Serginin sergilediği şeylerden biri bu. Ama bu her şey demek değil, o zaman sadece fetişistik bir merak olurdu: “Orada ne konuşuluyor?” Konuşan kişinin, bizim jargonumuzda analizanın, kendi konuşmasına yabancı olması, kendi söyleminin kesintilerinde, yoldan sapmalarında, dolambaçlarında kendi varlığının ortaya çıkması sorunu çok katmanlı hale getiriyor. O kendi bilinçdışına maruz kalıyor. Hal böyleyken bunu salt mahrem olanın kendisi olarak tanımlayamayız. Bu tür bir mahrem tanımı “kamusal”ın olumsuzlanmasını içeriyor sadece çünkü. Buradaki mahrem bir tür boşluğun etrafında konsantrik küreler halinde düğümlenmiş ve içinde “ben sadece bir boşluğum” diyen bir hakikati ortaya seriyor. İşte bunlar konuşmaya alan açmaktır, ona hiç olmadığı şekilde konuşması için izin vermektir. Kim ne

derse desin, bunu Freud icat etti. İcat etmek fiilini bilerek kullanıyoruz, çünkü o güne değin ortada olmayan bir alanı yarattı. Gerisi her ne ise...

Boşluğa ne gelir? O sadece bir işlevse, bir doluluk, bir mevcudiyet değilse, onun nasıl bir etkisi olacak? Ne üzerinden etki edecek?

Mekudeshet gelebilir mi? Mekudeshet kuralları olan, gizli ve mahrem bir ilişki alanı yarattığı sürece aralarında bir analogi kurulabilir. Kurallar her yerde var, bu yeni bir ilişki biçimi yaratmaya yetmez, olsa olsa o yerin kuralları olduğunu gösterir. Yeni bir ilişki, o güne değin varolan ilişki biçimlerinin dışında bir ilişki yaratılabiliyorsa mümkündür. Psikanaliz yeni bir ilişki biçimi yarattı, bir çift yarattı çünkü: psikanalist ve analizan çifti. Bu çift o güne değin varolagelmiş efendi/köle, öğretmen/öğrenci, satıcı/alıcı, âşık/âşık olunan çiftlerinden kökten biçimde farklı bir çifttir. Buradaki arzunun düzenlenmesi de farklıdır. Bir vaattir, bu açıdan mekudeshete baktığımızda iki özellik öne çıkıyor: adanmışlık ve mahremiyet. Adanmışlık bir amacın yerine getirilmesi olarak anlaşıldığında gayet benzer konulardan bahsediyor olabiliriz. Amaç şu olabilir: sözlerin gidebileceği son yere, son noktaya kadar gitmesine olanak sağlamak. Ve arzunun ilerletilmesine olanak sağlamak. Bu açıdan mekudeshetin bir tür yeni arzu ekonomisi yarattığı söylenebilir. Sergi Rebecca Horn'un işlerinde bu perspektifi ortaya koyuyor: Mutlu Yıllar mesela, Marilyn Monroe, bir ayı kafasının üzerinde ve hafif gülümsüyor, bu bir kartpostal mı? Üzerinde kırmızı lekeler var. Bozulmuş bir form söz konusu bu fotoğrafta, güç sembolünün üzerine çıkmış bir kadın, ama kare kırmızıyla lekelenmiş. Bu, arzu için bir soru işareti yaratıyor? Eril olandan çıkıp diğil olana giden bir arzu mu bu? O halde kırmızı leke de ne? Her şey yolundaysa niye ölüm var?

Bu serginin bir savı, bir iddiası var. Bir tespiti var. Yaşadığımız çağın farklı bir zaman olduğunu söylüyor. Korona virus pandemisiyle birlikte bu farklılığın iyice açığa çıktığının altını çiziyor. Bir de önerisi var: “... Pandemi döneminde ve hatta sonrasında, samimiyet, mahremiyet, şeffaflık hep mercek altındadır ve aşkın, bilgelğin, öğrenmenin kendiliğindenliği yok olmanın eşliğindedir. Görünen o ki, bizden alınan ne varsa kucaklamak için samimiyetin kadim sembolleriyile onun geri çekilme, yer değiştirme ve tekrarlama biçimlerini yeni yollarla sorgulamak gerekmektedir.” (Art Unlimited, s. 67). Bu savı ve bu çözümünü başka sergilerle, fikirlerle, metinlerle genişletmek, ortaya koymak gerekiyor, gerekebilir. Öte yandan Çarşamba Topluluğu'nu şöyle niteliyoruz: sürmekte olan-bitmemiş-ongoing-under-construction bir proje. Bu da bir zincir ve başka kelimelerle sürdürülmeyi bekliyor. Aynı sergideki yazılmaya devam eden metin gibi. Ama onun ihtiyacı olan sadece yazılmaya devam etmesine izin vermek değil mi? Alan açmak değil mi?

FRÉDÉRIC BRENNER, NEW YORK
PSYCHOANALYTIC SOCIETY, NEW YORK
CITY, 1994, BLACK AND WHITE SILVER
GELATINE PRINT. COURTESY HOWARD
GREENBERG GALLERY NYC

SHAQAYEQ AHMADIAN,
THE YELLOW DREAM, 2019,
TUVAL ÜZERİNE YAĞLI BOYA,
SANATÇININ VE AARAN
GALERİ TAHRAN'IN İZNİYLE

Boşluğa ne gelir?

Arzu gelir... Gelebilir... Arzunun bildiğimiz bir nesnesi yoktur. Bu sav Freud'a ve Lacan'a ait. Psikanalist hastası için bildiğimiz anlamda bir şeyi arzulamaz. Ondan şunu ya da bunu yapmasını beklemes. Ondan beklediği bilinçdışının hareketini, yani konuşmayı sürdürmesidir. Konuşma, sözler onu bir yerlere götürür. Analist bu boşluğu açık tutar, o bir yer tutucudur tabiri caizse. Mekudeshet de bir yer tutucudur, arzu için boş bir alan yaratır, ki bu sayede karşısındaki arzulamaya devam edebilir. Bir şey sunmaz, onu tatmin etmez, bu soruyu kapatmaya çalışmaz. Belki ilerletmeye çalışır denebilir. Hem bir hem diğeri bu yapısal noktayı ellerinde tutarlar. Analizan ve aşık da karşısındakinin onda neyi sevdiğini kesin terimlerle bilmez, "onda ondan fazla" olan bir şeye tutkundur, onun peşindedir. Bu herhangi bir maddi nesne ya da tatmin veren bir durum değildir. Bu onu bir durumun içinde, bir doğrultuda, yönelmiş halde tutar. Ama onu elinde tuttuğu farz edilen kişiyi ayrıcalıklı yapmaz mı diğerinin gözünde? Tabii yapar. Sonrasında ne olacaksa olsun, bir dönem için, bir süre için bu işlevi görür. Akılda tutulması gereken nokta bunun mutlak olmadığıdır. Kalıcı olan bu yapısal konumdur, bu çifti oluşturan koordinatlardır. Malum, kişiler değişebilir. Bu mahrem midir? Kesinlikle öyle olduğu söylenebilir, ama dışarıdakilerin gözünden, meraklı bakışlarından uzakta olduğu için değil, bir taraf bunun niye bu etkiyi yaptığını bilmeden bu etkiye maruz kalması yüzünden böyledir. Bu durumu ifade edebilmek için, belki de bu serginin tam orta yerine kara bir kutu getirip bırakılmıyды, kimsenin sahibi olmadığı, içinin açılmadığı, ama içi boş bir kara kutu. Anonim kara kutu. Bu da harftir işte ya da mektup. Sergide alıntılanan Genevieve Morel'in cümlesindeki harf belki de budur: "...savoir-faire in dealing with the repetition Word wrapped in poisonous letters (becomes transparent)..."

Bu boşluk, arzulan bu boşluk ilginç bir doğaya sahip. Hem bu bir boşluk, bir hiç hem de arzulanabiliyor. Hem birine ait hem ona ait değil. Hem onun parçası hem onu ondan çekip almak mümkün değil. Ama var. Bu boşluk sayesinde, analistin temin ettiği ve sürdürdüğü bu boşluk sayesinde koltukta AİLE yazan yere her bir kişi kendi yazısını yazabilir. Bu en otantik yazı değil mi? Herkesin kendi yazısı... Yazılan, durmayan, inat eden, geri dönen bir yazı. Bundan daha kadim ne olabilir?

Herkesin kendi yazısı, herkesin kendi yazgısı. Ama değiştirilebilir bir yazı bu, üzerine yeniden yazılabilir, farklı şekilde okunabilir, duyulmayan yerleri duyulabilir ve bütün virgüllerinin, soru işaretlerinin, ünlemlerinin ve noktalarının yerleri değiştirilebilir. Hal böyle olunca, kadınlığı ve erkekliği de mutlak kategoriler gibi ele almak gerekiyor mu? Bunun bununla bir ilişkisi var mı? Yok mu? Bu aşırı bir bağlantı mı?

Bu sergi büyük ölçüde bir kadın sergisi olduğuna göre, onlara bu soruyu sormaya devam etmek gerekiyor! Durmadan, inatla, tekraren.

Teşekkürler Shulamit! Keep going!

Bu seri Hatice Marx Contemporary Fine Arts Advisory tarafından cömertçe desteklenmektedir.